

Betingede straffedomme i Norge.

Under 21 april d. å. har den norske konge bifaldet justitsdepartementets indstilling om at forelægge stortinget et udkast til lov om betingede straffedomme.

Udkastet er sålydende:

Udkast

til lov om betingede straffedomme.

§ 1. Hvor den straf, som retten idømmer, er bøder eller fængsel paa sædvanlig fangekost i ikke længere tid end 30 dage eller tilsvarende straf af anden fængselsart, kan den under særlige, formildende omstændigheder i dommen bestemme, at den idømte strafs fuldbyrdelse skal udsættes.

Foruden til forbrydelsens særlige ubetydelighed eller de særlige formildende omstændigheder, hvorunder den blev forøvet, bør retten herved navnlig tage hensyn til den skyldiges alder og foregående vandel samt til, om han har afgivet en fuldstændig og oprigtig tilståelse og ydet den fornærmede den oprejsning og erstatning, hvorpå denne har krav, eller erklæret sig beredt til efter evne at yde en sådan erstatning. I sidste tilfælde kan dommen opstille som betingelse, at en i samme bestemt erstatning ydes inden en i dommen bestemt frist.

§ 2. Forøver domfældte senere nogen forsætlig forbrydelse, hvorfor han inden 3 år efter dommens afsigelse som sigtet undergives forfølgning med det udfald, at han dømmes til fængsel, embedsfortabelse eller højere straf, bliver den udsatte straf at fuldbyrde uden afkortning. Er den nye forbrydelse uforsætlig eller dømmes han til ringere straf end ovenfor nævnt, bliver det under hensyn til begge forbrydelsers beskaffenhed ved dommen at afgøre, hvorvidt den udsatte straf strax skal fuldbyrdes eller fuldbyrdelsen fremdeles udstå. Afgøres den senere sag ved vedtagelse af forelæg, bliver herved også at afgøre, om den udsatte straf skal fuldbyrdes.

Er ydelse af erstatning opstillet som betingelse for udsættelsen, bliver, om fristen oversiddes, straffen ligeledes at fuldbyrde, medmindre oversiddelsen skyldes omstændigheder, der ikke kunne tilregnes domfældte. Påstås dette at være tilfældet, bliver spørgsmålet overensstemmende med forskrifterne i straffeprocelseslovens § 481 at indbringe til afgørelse af retten, der i tilfælde kan bestemme en ny frist eller helt frafalde betingelsen.

§ 3. Kommer den, der er dømt til fængselsstraf, hvis fuldbyrdelse er udsat, inden 3 år efter dommens afsigelse under forfølgning som sigtet for nogen anden tidligere end dommen forøvet forbrydelse, for hvis vedkommende en frihedsstraf, hvis fuldbyrdelse ikke bliver at udsætte, findes at burde idømmes, bliver en ny for begge forbrydelser fælles straf at idømme. Det samme gælder, hvor den udsatte straf er bøder og retten for den forbrydelse, som senere pådømmes, vil idømme strafarbejde. Er straffen for begge forbrydelser bøder eller for den ene fængsel, for den anden bøder, bliver på den i foregående §'s 2 og 3 punktum omhandlede måde efter de nærmere omstændigheder at afgøre, om den udsatte straf skal fuldbyrdes eller fuldbyrdelsen fremdeles udstå.

§ 4. Kommer den udsatte straf ikke til fuldbyr-

delse i henhold til bestemmelserne i de foregående §'er, betragtes den som udstået ved dommens afsigelse.

§ 5. Idet rettens formand forkynder for domfældte en dom, hvori udsættelse med straffens fuldbyrdelse er bestemt, bør han gøre ham bekendt med ovenstående regler og hertil, såfremt domfældte er under 21 år, knytte sådan alvorlig advarsel og formaning, som omstændighederne måtte give opfordring til.

§ 6. De processuelle regler om straffeuudmålingen finder anvendelse på spørgsmålet om straffuldbyrdelsens udsættelse.

§ 7. Nærværende lov kommer til anvendelse, også hvor forbrydelsen er forøvet, forinden loven er trådt i kraft, såfremt den først senere pådømmes.

Det foreliggende udkast slutter sig i det væsentligste til et af Rigsadvokat Getz formuleret forslag, der blev drøftet på et af norsk kriminalistforening afholdt møde i oktober f. å. Den højst interessante diskussion, som fandt sted her, bragte navnlig modsætningen mellem, hvad man kan kalde principets subjektive og objektive anvendelse, klart for dagen. Den første retning repræsenteredes af Professor HAGERUP, der i lighed med den belgiske og franske lovs regel vilde lade anvendelsen bero på hensynet til straffens præsumtive virkning overfor den enkelte forbryder: Om straffen ligeoverfor ham kunde antages at ville virke heldigt eller ikke. Herimod udtalte Getz sig, idet han frygtede for, at man ved denne methode vilde ende i vilkårlighed, da det vilde være yderst vanskeligt, ja umuligt for en dommer at træffe en afgørelse efter et skøn over straffens konkrete virkning. Det vilde i virkeligheden føre til i de fleste tilfælde at lade forbryderen slippe for straf, da man kun sjældent har holdepunkter for den antagelse, at straffen vil virke positivt gavnligt. »I hvert tilfælde vilde man, hvor man måtte nære nogen lyst til at forskåne forbryderen, meget let kunne overtale sig til at tro, at det vilde være den eneste rigtige måde at tage sagen på.« I modsætning

hertil hævdede han, at systemets anvendelse måtte bero på objektive kriterier, på, hvorvidt det lader sig forene med de almindelige strafferetlige grundsætninger for strafs anvendelse og udmåling, eller med andre ord: spørgsmålet må være afhængigt af, om der gives tilfælde, i hvilke den betingede straffedom kan anses som en passende og retfærdig straf for forbrydelsen. Han advarer bestemt mod at knytte spørgsmålet sammen med undersøgelsen af de korte frihedsstraffes forkastelighed, undtagen for så vidt som det altid er ønskeligt at bevare for fængslet så længe som muligt. Den betingede domfældelse bør derfor heller ikke betragtes som en benådning, men — ligesom den simple advarsel — som en strafart, og dens anvendelse bero på dels hensynet til forbryderens alder, vandel, etc., dels hensynet til de formildende omstændigheder, under hvilke forbrydelsen er begået. Når da forbrydelsen i sig selv kun er ringe — i hvilken henseende hans oprindelige forslag gik ud på kun at anvende den betingede dom, når retten ikke fandt anledning til anden straf end bøder eller minimum af fængselsstraf (efter norsk lov 16 dage), hvilket forfatteren dog senere modificerede til 24 dages fængsel — vilde det kunne opnås, at den betingede dom kun anvendtes, hvor den for ethvert fornuftigt menneske måtte stå som en ved omstændighederne tilstrækkelig retfærdiggjort straf. — Udkastet har sluttet sig hertil og er derved trådt i heldig modsætning til de bestående love og udkast, der bygge på subjektive kriterier. Sin almindelige begrundelse af instituttet giver motiverne med følgende ord:

*Departementet deler den betragtning, at det undertiden vil være det bedste ved mindre forseelser, at straf ikke bringes i anvendelse, og at den mildhed, som derved vises, ofte vil kunne være et virksommere middel til at bevare den skyldige for samfundet og afholde ham fra nye forbrydelser, end straffens fuldbyrdelse vilde være. Den omstændighed, at straffen ikke strax endelig eftergives,

men først når nogen tid er hengået, og det har vist sig, at den skyldige ikke har gjort sig skyldig i nye forbrydelser, må vistnok forudsættes at ville styrke forsættet om en fremtidig bedre livsførelse, selv om der på grund af ringheden af den straf, hvis fuldbyrdelse udsættes, ikke kan ventes at ville stå nogen særlig skræk af denne.«

Motiverne udtale dernæst, at når det iagttages, at institutets anvendelse knyttes til tilstedeværelsen af formildende omstændigheder, og der gives adgang til de samme retsmidler, som haves med hensyn til strafudmålingen iøvrigt, vil både strafferettens almindelige grundsætninger og den ønskelige ligelighed i anvendelsen kunne opretholdes. I overensstemmelse hermed og med tanken i rigsadvokatens propos har udkastet dels lagt vægten på forbrydelsens ubetydelighed og de særlige formildende omstændigheder, hvorunder den blev forøvet, dels på den skyldiges alder, vandel og tilståelse, hvorimod intet hensyn til straffens præsumtive virkemåde er taget. Af stor interesse er det hensyn, der endvidere skal tages til, hvorvidt den skyldige har ydet den fornærmede den erstatning, hvorpå denne har krav, eller erklæret sig beredt til efter evne at yde sådan erstatning. Meningen hermed er ikke, at en ydet erstatning skal give et krav på straffens eftergivelse eller udsættelse. Det vilde da blive et privilegium for de rige. Det overlades domstolene at bedømme, hvorvidt der deri ligger et formildende moment, og afgøre dets betydning. Med hensyn til personer, som endnu ikke have ydet erstatning, er det lagt i rettens hånd at fastsætte en efter den skyldiges vilkår afpasset erstatning, der altså meget vel kan være ringere end det lidte tab, og lade strafudsættelsen bero på, om den ydes inden en nærmere bestemt frist. Med et lykkeligt greb har man herved nået at få et objektivt kriterium for den subjektive anger og iver efter at gøre det skete usket, samtidig med, at det farlige skær, den velhavendes fortrin frem for den fattige, er undgået. Tanken er udgået fra Getz.

Den nærmere ordning af erstatningsspørgsmålet findes i lovens § 2, 2 stykke.

Udkastet har ikke udtrykkelig indskrænket sin regel til første gangs forbrydere, men selvfølgelig ville kun ganske undtagelsesvis andre komme til at nyde godt deraf. Den forskel, udkastet her betegner, sammenlignet med den engelske, belgiske og franske lov, beror på, at det norske udkast ikke således som disse er baseret på hensynet til at bevare for fængslet. Medens der derfor for de nævnte fremmede love ikke er grund til at anvende institutet overfor dem, som alt en gang have besøgt fængslet, bliver det norske udkast stående ved det faktum, at de samme formildende omstændigheder kunne komme til at foreligge også overfor en tidligere straffet person. Anvendelse herfor vil der dog formentlig kun blive, hvor en person tidligere er dømt, således som omhandlet i § 2, 1 stk. 2 pkt., altså for en uagtsom forbrydelse eller til en bøde, da det vel må antages, at de samme omstændigheder, som efter § 2, 1 pkt., ubetinget bevirke den udsatte strafs exekution, når de indtræffe senere, må bevirke beneficiets udelukkelse, når de alt i forvejen foreligge.

Med rette har udkastet ikke optaget sikkerhedsstillelse eller den krænkede samtykke som betingelser.

Hvad straffebetingelserne angår, går udkastet opad noget videre end Getz' udkast, både det oprindelige og det modificerede, idet det tillader institutet, hvor den idømte straf ikke overskrider fængsel på sædvanlig fangekost i 30 dage eller tilsvarende straf af anden fængselsart; nedad medtages også bødedomme. I sidstnævnte henseende stemmer udkastet med den franske lov, men står i modsætning til den belgiske lov, det østrigske og v. Liszts udkast. Disse loves regel skyldes atter deres udgangspunkt, den betingede dom som erstatning for de korte frihedsstraffe, og når dette forlades, bliver der ikke mindste grund til, at den ringere strafskyldige, som kun idømmes en bøde, ikke kan nyde godt af strafudsættelsen, medens den mere strafværdige, der

idømmes fængsel, har denne fordel. Praktiske vanskeligheder ere næppe heller at befrygte. Hvad maximumsgrænsen angår, er det givet, at en sådan altid til en vis grad må blive vilkårlig. Begrebsmæssigt konsekvent efter udgangspunktet var utvivlsomt Getz' oprindelige forslag, at den betingede dom kun skulde anvendes, hvor domstolen idømte minimum af fængselsstraf; thi når forholdet er det, at institutet skal være en indrømmelse til den materielle retfærdighed, altså en erkendelse af, at i det givne tilfælde en særlig advarsel er bedre og retfærdigere end nogen som helst straf, synes det vanskeligt at kunne tænkes, at en dommer finder al straf for stræng, men dog, når han nødes til at idømme en sådan, går højere end til minimalstraffen. Når G. dog senere modificerede dette derhen, at den betingede dom kunde anvendes, når blot den idømte straf ikke oversteg 24 dage fængsel på sædvanlig fangekost, og udkastet er gået til 30 dage, er det i erkendelsen af, at der dog kan tænkes tilfælde, hvor en dommer f. ex. af hensyn til andre medtiltalte, en fast praxis eller lignende må idømme en straf, der er over minimum, uagtet de særlig formildende omstændigheder foreligge. Mulig hænger den satte grænse dog også sammen med, at det er tanken at hæve fængselsstraffens minimum til en måned, i hvilket tilfælde reglen atter vil blive et konsekvent udtryk for den til grund liggende betragtning, retfærdighedshensynet.

For såvidt man kunde finde det besynderligt, at der åbnes en adgang til i et tilfælde, hvor dommeren finder en fængselsstraf for stræng, strax at gå til den betingede straffedom, i stedet for til den derefter følgende mildere strafart, nemlig bøder, er forklaringen herfor naturligvis den, at der i mange straffelovbud slet ikke vil findes bødestraf, uagtet de samme formildende omstændigheder kunne foreligge. Og mod den indvending, at det da er naturligere at foreskrive en videre anvendelse af bødestrafte end en betinget domfældelse som substitut for fængselsstraffe, gjorde G. på kriminalistmødet den slående sande

betragtning gældende, at bødestrafen ingenlunde altid vil være nogen heldig afløser af fængselsstraffen, da den intet moralsk moment besidder. Den, hvis ære det ikke generer at have begået handlingen, finder sig i så henseende ikke generet ved at betale for den — hvad injuriesagerne hver dag vise. Men netop derfor betegner bødestrafen også i den almindelige opfattelse handlingen som et *aliaforon*, og egner sig derfor mindre som straf lige overfor handlinger, hvis moralsk fuldtud forkastelige karakter ikke bør mindre indskærpes, fordi gerningsmanden i tilfælde findes at burde behandles mildt. Betegnende i så henseende er det, at alle de lande, som tilstede at vælge en mildere straf end fængsel på grund af ungdom, have fundet at måtte tage deres tilflugt, ikke til bøder, men til en anden strafart, advarslen og irettesættelsen. Derfor kan efter Getz' mening, der følges af lovudkastet, den betingede dom meget vel anbefales som en erstatning for fængslet, uden at man først behøver at lægge vejen over bøderne.

De omstændigheder, som bevirke straffens iværksættelse og udsættelsens bortfalden, ere i det norske udkast bedre præciserede end i nogen mig bekendt lov eller udkast, og det synes også, som udkastet i så henseende er bedre end Getz's forslag. Efter den belgiske lov og det østrigske udkast forbydes udsættelsen, så snart tiltalte i løbet af fristen pådrager sig nogen ny domfældelse for en forbrydelse (i snævrere forstand), uanset brødens subjektive momenter og uanset straffen, efter den franske lov dog kun, såfremt straffen for den ny forbrydelse er fængsel eller strængere straf, efter de private forslag, så snart vedkommende i løbet af fristen gør sig skyldig i nogen »strafbar handling«. Med rette har man fundet disse bestemmelser for vidtgående. De strafbare handlingers tal er så stort — man tænke blot på politiforseelserne — at det umuligt i al almindelighed kan siges, at enhver, der senere gør sig skyldig i en sådan, eo ipso har vist sig tilliden uværdig. Og selv om man holder sig til de egenlige forbrydelser,

er en nærmere bestemmelse nødvendig, når reglen skal blive naturlig. Getz' udkast foreskrev her, at kun en forsættelig forbrydelse kom i betragtning, og kun når straffen var fængsel eller højere straf (udkastets § 2, 1 mbr. 1 pkt.). Med rette bemærke imidlertid motiverne, at denne regel synes noget stiv, da det ikke kan forsvares, at f. ex. den, der er dømt for en uagtsomhedsforbrydelse, og som inden fristens udløb gør sig skyldig i en ny uagtsomhedsforbrydelse, ikke skal kunne komme til at udstå den tidligere udsatte straf, eller at en senere fældelse til en bødestraf, selv om den ny forseelse er ganske ligeartet, ikke skal kunne bevirke en udsat bødestrafs fuldbyrdelse. Udkastet har derfor føjet punkt 2 til, hvor det for sådanne tilfælde lægges i domstolens hånd, om begge straffe skulle kumuleres eller ikke, hvorved de da ville have at tage hensyn til, om begge forbrydelser ere ligeartede, så at det kan siges, at den skyldige netop i denne retning trænger til en særlig straf.

Derimod synes det mindre indlysende, hvorfor det afgørende skal være, om tiltale rejses inden fristens udløb. At den påny skyldige skjuler sin forbrydelse, så at den først bliver bekendt og påtalt etter fristens udløb, synes ikke at burde gavne ham, når han dog har begået forbrydelsen inden dens udløb. Det er dette, som viser, at man har taget fejl, at man lod ham slippe for let første gang, »at den vækker, han har fået, ikke har gjort ham visere« (Getz), men at hårdere midler påkræves, derimod ikke processuelle tilfældigheder. Udkastet har her fulgt den franske lov, men strider mod det østerrigske udkast og de resultater, hvortil den europæiske diskussion nu formentlig er kommen.

§ 3 handler om den særlige kombination, at det efter en betinget doms afsigelse inden det kritiske tidsrums udløb findes, at den skyldige tidligere har begået en forbrydelse. En sådan bestemmelse findes ikke i de fremmede love og fandtes heller ikke i Getz' forslag. Reglen i § 3 er noget

positiv, men det må indrømmes, at det er vanskeligt at nå nogen rationel ordning for et så abnormt tilfælde. For en umiddelbar betragtning synes det naturligst at holde sig til, at den nu opdagede forbrydelse under normale forhold vilde have fundet sin afgørelse under den første sag. Heraf vil da følge, at man må undersøge, hvorvidt dens inddragelse under denne sag vilde have bevirket, at den betingede dom var udelukket, enten fordi den for begge forbrydelser forskyldte straf da vilde have overstøget 30 dage fængsel, eller de øvrige i § 1 omhandlede betingelser vilde være overtrådte, hvad antagelig vilde være det almindelige, eller om der trods sammenstødet intet ifølge § 1 vilde have været til hinder for under den første sag at lade den skyldige nyde godt af beneficiet. I første fald burde da begge straffe fuldbyrdes, selv om den ny forbrydelse blev påtalt efter fristens udløb, da der ingen grund er til at lade tiltalte fremdeles nyde godt af den tilsnigelse, han under den første sag opnåede; i sidste fald vilde der derimod ikke være noget til hinder for at ikende en ny betinget straffedom, selv om forbrydelsen alt opdagedes inden fristens udløb. At sammenstille forholdet med det, at forbryderen senere begår en ny strafbar handling, hvad § 3 nærmest går ud på, er vel praktisk lettere, men synes mere at hugge vanskelighederne over end at løse dem.

At fristen for udsættelsen er sat fast en gang for alle i lighed med den franske lov er utvivlsomt langt at foretrække for en af dommeren for hvert enkelt tilfælde fastsat frist, der nødvendigvis må medføre lokale uligheder, som ikke stemmer med retsenhedens princip. Om fristens længde kan der naturligvis tvistes; den franske lov sætter 5 år, den norske 3. En almindelig mening går ud på at fastsætte en forskellig termin for bøde- og fængselsdommes virkekraft, og herfor er der vistnok en del, som taler. Det vilde overfor det norske udkast bevirke, at fristen for de sidste dommes virkekraft sattes op, da en kortere termin end 3 år næppe bør vælges. — For retslighedens skyld

må det også højlig billiges, at det norske udkast har givet adgang til appel af dekretet under samme betingelse som straffastsættelsen selv. »For afgørelsen må der gives særlige grunde i domspræmisserne, og ved hjælp af disse vil man kunne øve en kontrol, der i alfald må forebygge alle åbenbare misbrug og håndgribelig vilkårlighed. Også hvor den betingede straffedom nægtes, står anke åben for den, som herved finder sig for hårdt behandlet. Skønt den overordnede ret vistnok sjældent vil omgøre en sådan dom, bør dog adgangen være der, da der utvivlsomt gives tilfælde, der så at sige af sig selv præsenterer sig til alene betinget straffældelse.« (Getz på kriminalistmødet og motiverne).

Endelig er det et stort fortrin ved det norske udkast, et straffen efter fristens udløb betragtes som udstået; ikke som andetsteds, at domfældelsen betragtes som usket. Den betingede dom skal kun fritage forbryderen for straffen, ikke udlette selve handlingen. Det vilde i virkeligheden også være urimeligt at tillægge en ringe bødestraf for tyveri gentagelsesvirkning, men derimod ikke en betinget fængselsstraf. De af dommen følgende virkninger for de statsborgerlige og andre rettigheder vedblive ligeledes, indtil æresoprejsning er givet. —

Den betingede straffedom har ved det norske udkast, der sikkert snart vil blive lov, atter gjort et stort skridt fremad. Belært af sine forgængeres fejl, formet af en Getz, og alsidig belyst og kritiseret af en stab af landets dygtigste jurister, er det blevet nr. et af alle de udkast, som hidtil ere fremkomne. For os danske kan det være en trøst, at norden også er nået i højde med europæisk udvikling på dette område, om vi end med beklagelse må erkende, at vi atter ere sejlede forbi af vort reformlystne broderland. Det burde dog være på tide for os at komme ud af »dødvandet«.

Aug. Goll.